Marosvári Csaba

Kalasnyikov: az ember, a fegyver, a legenda

A cím nem egy politikai párt buta kampányszlogenjének paródiája, hanem a szentpétervári Hadtörténeti Múzeum – korábban Tüzérségi Múzeumként ismert intézmény – egyik egyedülálló állandó kiállításának neve. A 2009. november 10-én 90. születésnapját ünneplő Mihail Tyimofejevics Kalasnyikov személyes tárgyait, kitüntetései másolatát és általa tervezett (és mások által sokszor lekoppintott) fegyverek világunkban létező legszélesebb körű gyűjteményét felvonultató tárlat bemutatása különösen aktuális.

A konstruktőr: Mihail Tyimofejevics Kalasnyikov (1919–)

Nem kívánunk részletes életrajzot adni, ugyanakkor a tárlat megértéséhez feltétlenül érdemes bemutatnunk a konstruktőr életének főbb momentumait. Mihail Tyimofejevics Kalasnyikov 1919. november 10-én született az Altáj körzetbeni Kurjában, családja 17. gyermekeként. A kollektivizálás idején kulákká nyilvánított család többször költözött, Mihail édesapját is ebben az időszakban vesztette el. Különösen fontossá vált tehát a kiemelkedés, a tanulás és később a kenyérre való megkeresése. Mihailt az iskolában elsősorban a fizika, a geometria és a műszaki kérdések érdekelték. A 9. évfolyam elvégzése után a mai kazahsztáni Mataj vasútállomásán állt munkába, később műszaki titkár lett a Turkesztán-Szibéria vasútnál. 1938-ban behívták katonának, a Kijevi Katonai Körzetben szolgált, majd páncélos-szerelői képesítést szerzett. Elmondása szerint ekkor képzelte el magát először feltalálóként. 1941-ben a Brjanszk-környéki harcokban súlyosan megsebesül, kórházi kezelése alatt kezdte foglalkoztatni egy, a katonák által könnyen elsajátítható felhasználású fegyver gondolata. Lábadozása alatt számos rendelkezésre álló, lövészettechnikai témájú könyvet olvasott, majd felépülése után a mataji állomás remizében a rendelkezésre álló eszközökből tervezett géppisztolyt, ám ezt a konstrukciót még nem fogadták el.

Tehetségére azonban felfigyeltek, az ekkor Alma-Atába evakuált Ordzsonikidze Repülőmérnöki Főiskolára, majd a Szamarkandban lévő Dzerzsinszkij Tüzérségi Akadémiára irányították, utóbbi helyen Blagonravov altábornagy vette szárnyai alá. Itt tovább dolgozott géppisztoly-ötletén (1942), ám ekkor már egyre inkább egy a karabély tulajdonságait is magán viselő fegyveren gondolkodott. 1944–1945 folyamán több karabély-konstrukción is dolgozott az 1943-as mintájú lövedékek számára, ezeket azonban a szovjet hadvezetés elvetette. 1945 után egy, a karabély és a géppisztoly tulajdonságait ötvöző konstrukció foglalkoztatta (ami majd az AK-47 alapját képezte). 1946-ban új konstrukciójával díjat nyert, egy évvel később az izsevszki gépgyárba irányították ötlete megvalósítására, mely 1947-ben öltött végleges formát. „*7,62 мм автомат*

Калашникова образца 1947 г (АК)" néven megismert konstrukcióját 1949-ben rendszeresítették a Szovjet Hadseregben, 1948-ban és 1949-ben találmányáért Sztálin-díjat kapott.

Az ezt követő évtizedekben Kalasnyikov és munkatársai az „avtomat" több tucatnyi változatát fejlesztették ki, és ezek a konstrukciók egyszerűségük és strapabírásuk miatt igen gyorsan világszerte népszerűvé váltak – olyannyira, hogy külföldön is különféle változatok gyártásának alapjául szolgáltak. Mindeközben odahaza Mihail Tyimofejevicset mindenféle kitüntetéssel és elismeréssel halmozták el: Kalasnyikov kétszer kapta meg a Szocialista Munka Hőse kitüntetést, egyszer a Lenin Díjat, háromszor a Lenin-rendet, egyszer Vörös Zászló Rendet és így tovább. Több alkalommal volt a Legfelső Szovjet tagja, 1976-ban a Szovjet Kommunista Párt XXV. kongresszusának küldötte. Számos egyetemen professzorrá nevezték ki, és a Szovjetunió szétesését követően a nemzetközi elismerések is megtalálták.

A mai Oroszország is nagyra becsüli a konstruktőrt: 1994-ben vezérőrnagyi, 1999-ben altábornagyi rendfokozattal, 1998-ban Szent András Renddel jutalmazták, 2009. november 10-én pedig 90. születésnapja alkalmából Dmitrij Medvegyev orosz elnök az Orosz Föderáció Hőse kitüntetéssel tisztelgett előtte (a konstruktőrön a Judaskin-féle ünnepi egyenruha látható).

Kalasnyikov ugyanakkor elmondása szerint a fegyverek gyártásából és eladásából mindeddig egy kopejkát sem látott. Így aztán Mihail Tyimofejevics (vagy a családja?) a piszkos anyagiakra is gondot fordít: számos termék viseli az ő nevét az esernyőtől az energiaitalon (nekem külön tetszik a reklámszlogen: *"The Red Bang"*) át egészen a vodkáig. Némileg a sors iróniája, hogy ezek menedzselését egy német cég végzi – holott annak idején Kalasnyikov épp a németekre, pontosabban a német támadásra hivatkozott mindig, miért is állt végül is fegyvertervezőnek. Kalasnyikov más, kulturális tevékenysége is ismert: 2002-ben az ő nevét viselő alapítványt hozott létre saját és más orosz fegyvertervezők munkájának (el)ismertetésére, a hazafias gondolatok előmozdítására, a veteránok támogatására, valamint a veteránok és a fiatalabb nemzedékek közötti kapcsolatok erősítésére.

A tárlat

A Tüzérségi Múzeum 1960-ban kezdte el gyűjteni Mihail Tyimofejevics munkásságát, és később kifejezett céllá vált a Kalasnyikov-féle fegyvercsalád orosz és külföldi változatainak minél teljesebb körű összegyűjtése. Kalasnyikov hetvenedik, hetvenötödik és nyolcvanadik születésnapja, valamint az AK-47 gépkarabély elkészülté-

nek ötvenedik évfordulója alkalmából rendezett ideiglenes kiállításokon egyre több és több tárgyat sikerült kiállítani. 2003-ban maga Kalasnyikov adományozott 70 személyes tárgyat, iratokat, ajándékokat, kitüntetéseket a múzeumnak, mely 2004-ben megnyitotta *"Kalasnyikov: az ember, a fegyver, a legenda"* elnevezésű állandó kiállítását. Jelenleg ez a pétervári tárlat a világ legteljesebb és legrészletesebb Kalasnyikov-kiállítása, melyhez nemcsak 150-féle orosz és külföldi fegyverváltozattípus tartozik, de olyan egyedülálló elemek is megtalálhatók benne, mint az AK-47 első, 1-es számú modellje.

Képtár ↓

A Kalasnyikov által 1942-ben tervezett 7,62 mm-es géppisztoly

A Kalasnyikov által tervezett néhány kísérleti példány 1943-47 között, lentről felfelé:
7,62 mm-es golyószóró 1943-ból, kísérleti példány
7,62 mm-es félautomata karabély 1944-ből, kísérleti példány
7,62 mm-es géppisztoly 1947-ből, kísérleti példány (1-es model)
9 mm-es géppisztoly 1947-ből, kísérleti példány

Az 1949-ben rendszeresített AK-47-es, a képen látható példány Joszif V. Sztálin gyűjteményéből származik

Az AK 47 1-es számú modellje, alatta a Vöröscsillag Rend példánya látható

Az 1943-as mintájú 7,62 mm-es lövedékről szóló beszámoló, a *Szovjetszkij Voin* 1949. évi 11. száma, címlapján a Sztálin-díjas Mihail Tyimofejevics Kalasnyikovval és a konstruktőr logarléce

Az 1950-es évek fejlesztései, lentről fölfelé:
7,62 mm-es golyószóró 1955-ből, kísérleti példány, 3-as sorszám
9 mm-es automata pisztoly 1951-ből, kísérleti példány
7,62 mm-es gépkarabély, melyet az AK alapján dolgoztak ki, kísérleti példány 1950
7,62 mm-es gépkarabély 1956-ból, kísérleti pélány, 4-es sorszám
7,62 mm-es félautomata karabély, kísérleti példány 1959-ből

Ízelítő a későbbi évtizedek évek fejlesztéseiből

És néhány külföldi változat, föntről lefelé:
56 M 7,62 mm-es kínai gépkarabély
7,62 mm-es NDK-s gépkarabély (MPi-KM)
56 M 7,62 mm-es észak-koreai gépkarabély
7,62 mm-es román gépkarabély AIM (Pistol mitraliera 63)
7,62 mm-es egyiptomi "Miszr" gépkarabély
7,62 mm-es magyar AMP-69-es puskagránátos gépkarabély

Mihail Tyimofejevics Kalasnyikov 1994 M altábornagyi ünnepi egyenruhája, melyhez 1994 M tányérsapka első, állami címeres korai változatát társították (Kalasnyikov 1999-től viselt altábornagyi egyenruhájához már az új, az Orosz Hadsereg sapkajelvényét viselő tányérsapkát használta, ez a tárlaton látható a korai példány valószínűleg 1994-ben kapott vezérőrnagyi egyenruhájához tartozott). A kitüntetések sajnos hiányoznak róla.

A Szentpétervári Műszaki Egyetem Tudományos Tanácsa által adományozott talár 2000-ből

Pavel Gracsov hadseregtábornok, orosz védelmi miniszter által Kalasnyikovnak ajándékozott UAZ-3151-es terepjáró 1994-ből, mely 2006 óta látható a múzeumban

Kalasnyikov állami kitüntetései, időrendben:
Vöröscsillag Rend 1948
A Munka Vörös Zászló Rendje 1957
Lenin Rend, a Szocialista Munka Hősének "Sarló és Kalapács" aranymedálja 1958
Lenin-rend 1969
Októberi Forradalom Rendje 1974
Lenin-rend, a Szocialista Munka Hősének "Sarló és Kalapács" aranymedálja 1976
Népek Barátsága Rend 1982
Honvédő Háború Rend 1. fokozat 1985
A Haza Előtti Érdemekért Rend 2. fokozat 1994
Szent András Rend 1998
Katonai Szolgálatért Rend 2004
(az idei Orosz Föderáció Hőse kitüntetés még hiányzik)

Emlékérmek Kalasnyikov 60. 70. 75. 85 születésnapja illetve az AK-47 40. és 50. évfordulója alkalmából, valamint a Kalasnyikov-alapítvány által adományozott Mihail Kalasnyikov kitüntető cím

Mihail Tyimofejevics néhány személyes tárgya

A Mihail Tyimofejevics által írt könyvek

A nagy találkozás: Mihail Tyimofejevics Kalasnyikov közös fotója az M16-os tervezőjével, Eugene Stonerrel 1990-ből